

Theo Hettema

Verschenen in: *Geruchten* 50 (jan. 2017) 4-5.

Spanningsvelden voor de predikant (in opleiding)

Een predikant doet zijn of haar werk in een aantal spanningsvelden en een predikantsopleiding moet een student toerusten om daarin positie in te nemen. Dat is de inzet van de Protestantse Theologische Universiteit bij haar opleiding van masterstudenten tot gemeentepredikant. Docent Theo Hettema denkt daar verder over na: ja..., maar..., spannend!

Vier spanningsvelden

Het is wat, met de predikantsopleiding. Aan de theologiestudent van vandaag worden door de Protestantse Theologische Universiteit maar liefst zestien competenties meegegeven, waardoor hij of zij als startend predikant een beroepsprofiel kan invullen met vier facetten: pastor zijn, leidinggeven aan leerprocessen en veranderingsprocessen, voorganger zijn in vieringen en intermediair zijn tussen kerk en maatschappij. Dwars door die facetten heen wordt met de studenten gewerkt aan een bewustzijn van vier spanningsvelden in het predikantswerk.

Het werk van een predikant vindt plaats allereerst in een spanning tussen diversiteit en samenhang. Hoe doe je recht aan de verscheidenheid van doelgroepen en draag je tegelijkertijd bij aan een zekere samenhang, die een gemeente tot gemeenschap maakt? Ten tweede is er een spanning tussen maatwerk en schaalvergroting. Het werken als predikant vraagt steeds meer om creatieve vormen van maatwerk. Maar aan de andere kant moet een predikant zijn of haar aandacht verdelen over steeds meer mensen en op een grotere schaal werken. Een derde spanning heeft te maken met individu en samenwerking. Van de predikant wordt veel gevraagd als individu, hij of zij moet een grote mate van eigenheid in het werk leggen. Maar behalve als individu moet de predikant ook in samenwerkingsverbanden opereren: in een team, in een werkgemeenschap, in relatie tot regionale en landelijke verbanden. En dan is er nog een vierde spanning van een multireligieuze context en de missionaire taak van de kerk, een spanning van meerduidigheid en eenduidigheid, meegaan in maatschappelijke bewegingen en het etaleren van een eigen identiteit.

Ja...

Als je mij vraagt hoe ik tegen deze spanningsvelden aankijk, dan moet ik zeggen dat ik blij ben dat het beroepsprofiel van de predikant wordt neergezet tegen de achtergrond van die spanningsvelden. Het drukt uit dat een predikant een sensitief iemand is, die voortdurend zoekt in te gaan op de leefwereld die hij of zij in kerk en maatschappij tegenkomt.

Zou je dat sensitieve zoeken niet uitdrukken als het positioneren in spanningsvelden, dan zou je het moeten weergeven als een kwestie van vraag en antwoord: kerk en maatschappij vragen om iets bij de predikant, en de predikant en de opleiding moeten dat maar zien te beantwoorden. Zo'n u-vraagt-wij-draaien houding zou mij niet aanstaan. Het denken in spanningsvelden biedt een bewustzijn van vragen en spanningen en honoreert tegelijkertijd de eigenheid van opleiding en predikant om op die spanningen in te spelen.

Maar...

Tegelijkertijd bekruipt me een gevoel van vermoeidheid wanneer ik schrijf over deze vier spanningsvelden. Dat zit in het feit dat deze vier spanningsvelden niet uitputtend zijn. Je kunt er zo andere naast leggen, op het gebied van gender, culturaliteit, geven en nemen, professional en

vrijwilliger, et cetera. Het predikantswerk wordt er zo een loden last door. En is dat hoe ik tegen het werk wil aankijken, als iets wat van meet af aan zich voltrekt in spanningen?

Ten diepste voel ik hier een bepaalde opvatting achter zitten, waarin zinvolheid en betekenis worden verbonden aan kloven, aan problematiseringen, spanningen die 'uitgehouden' moeten worden, aan horisonten die elkaar niet raken, aan communicatie waarin we elkaar niet bereiken, omdat er (heel postmodern) geen 'we' meer is, tenzij als 'construct', als 'narratief', of als utopie.

Ik moet bekennen dat ik theologisch ben gevormd in zo'n hermeneutiek van spanningsvelden en ook mijn theologische steentje eraan heb bijgedragen, zodat een deel van de loden werklust van de predikant eigenlijk voor mijn rekening komt. Daarvan kan ik alleen maar zeggen: mea culpa, mea hermeneutica culpa.

Ik wil echt niet ontkennen dat er spanningsvelden zijn in het predikantswerk. Maar van zulke spanningsvelden geldt voor mij: what you see is what you get. Zie je iets als spanningsveld, dan wordt het dan ook, en blijf je er zo naar kijken dan wordt het een onoplosbaar dilemma. Iets wordt dus vooral een heet hangijzer als je zelf het vuurtje van de spanningsvelden eronder opstookt. Ik wil niet de fundamentele aard van mijn predikantswerk laten bepalen door zulke hete hangijzers, waarvan de vooronderstelling is dat je er misschien enkele enigszins zult kunnen aanpakken en de rest zult moeten uithouden.

Spannend!

Wat dan wel? Zo ongeveer sinds de navelstreng bij mij werd afgeknipt val ik niet meer samen met mijn omgeving en is er een onderscheid tussen de werkelijkheid en mij. Het mooie is dat juist dat niet-samenvallen mij de mogelijkheid geeft om dingen te zien en gewaar te worden. Het spannende is, dat ik voortdurend in actie moet komen om te bepalen waar het onderscheid tussen mij en de rest komt te liggen: waarin laat ik me meenemen, waarin voer ik aan? Wat geef ik, wat ontvang ik?

Dat inzicht pas ik toe op het predikantswerk. Wat iemand 'spanningsveld' noemt is dan niet een aanduiding voor een overbrugbare afstand tussen componenten van het beroepsprofiel, maar van een relatie waar de onderscheiding nog niet helder gemaakt is. De vraag is dan vervolgens niet hoe je de geconstateerde spanning uithoudt of oplost, maar hoe je die spanning gebruikt om de onderscheiding helder te krijgen, als een eenvoudige Gammaschutting waarmee de rijdende rechter het spanningsveld van een burenruzie beslecht, door een duidelijk onderscheid aan te brengen op diffuus terrein. Die duidelijkheid brengt ook nog weleens een behoorlijke verandering teweeg in een situatie die een beklemmend dilemma leek. Een spanningsveld is ervoor bedoeld om een nieuwe kijk op de werkelijkheid te worden, niet om te eindigen als heet hangijzer.

Met het verdwijnen van maatschappelijke vanzelfsprekendheden en het kleiner worden van de kerk, zal het predikantswerk de komende jaren meer onder druk komen te staan. Maar als het nou eens lukt om theologiestudenten onbekommerd te leren spelen met de gave van het onderscheiden, dan zie ik de toekomst van predikantsopleiding en predikantsprofiel met vertrouwen tegemoet.

Dr. Theo Hettema werkte als predikant en is nu als docent verbonden aan het Seminarium van de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, gevestigd bij de PThU. E-mail: tlhettema@pthu.nl .